

АДМІНІСТРАТИВНЕ ТА ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО

УДК 340.1

Тарас Гарасимів

Навчально-науковий Інститут права та психології
Національного університету “Львівська політехніка”,
заступник директора – декан повної вищої освіти,
доктор юридичних наук, професор
кафедри теорії та філософії права
Garasumiv_@ukr.net

Уляна Парпан

Навчально-науковий інститут права та психології
Національного університету “Львівська політехніка”,
кандидат юридичних наук, доцент
кафедри адміністративного та інформаційного права
uparpan35@gmail.com

МОДЕЛЬ ДІЯЛЬНОСТІ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ УКРАЇНИ: КОНЦЕПТУАЛЬНІ ТА ПРАВОВІ ОСНОВИ

© Гарасимів Т., Парпан У., 2018

Досліджено теоретико-правову модель діяльності вищих навчальних закладів України, визначено її концептуальні та юридичні основи. Проаналізувавши природу вищого навчального закладу як головного складового елементу системи вищої освіти та ключового суб'єкта освітніх правовідносин доведено, що він є юридичною особою приватного або публічного права, яка з підстав, передбачених національним законодавством, долучається до публічних відносин і наділена адміністративними повноваженнями.

Відзначено, що вищий навчальний заклад як головний складовий елемент загальної системи вищої освіти та ключовий суб'єкт освітніх правовідносин можна визначити як особливу освітньо-наукову установу, діяльність якої відповідно до законодавства спрямована на провадження освітньої діяльності на певних рівнях вищої освіти, здійснення наукової, науково-технічної, інноваційної та методичної діяльності, забезпечення організації освітнього процесу і здобуття особами вищої освіти.

Ключові слова: вища освіта; вищий навчальний заклад; інститут; академія; університет; Закону України “Про вищу освіту”, система вищих навчальних закладів України.

Тарас Гарасимів, Уляна Парпан

МОДЕЛЬ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ УКРАИНЫ: КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ И ПРАВОВЫЕ ОСНОВЫ

В статье исследованы теоретико-правовую модель деятельности высших учебных заведений Украины, определены ее концептуальные и юридические основания.

Проанализировав природу высшего учебного заведения как главного составного элемента системы высшего образования и ключевого субъекта образовательных правоотношений доказано, что он является юридическим лицом частного или публичного права, которая по основаниям, предусмотренным национальным законодательством, вступает в публичных отношений и обладает административными полномочиями.

Отмечено, что высшее учебное заведение как главный составляющий элемент общей системы высшего образования и ключевой субъект образовательных правоотношений можно определить как особую образовательно-научное учреждение, деятельность которой в соответствии с законодательством направлена на осуществление образовательной деятельности на определенных уровнях высшего образования, осуществление научной, научно технической, инновационной и методической деятельности, обеспечение организации образовательного процесса и получения лицами высшего образования.

Ключевые слова: высшее образование; высшее учебное заведение; институт; академия; университет; Закон Украины “О высшем образовании”, система высших учебных заведений Украины.

Ulyana Parpan

Educational and Research Institute of Law and Psychology,
Lviv Polytechnic National University,
Department of Administrative and Information Law,
Ph. D., Assoc. Prof.

Taras Harasymiv

Institute of Jurisprudence and Psychology,
Lviv Polytechnic National University,
Department of Theory and Philosophy of Law,
Sc. D., Prof.

MODEL OF ACTIVITIES OF UKRAINIAN HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS: CONCEPTUAL AND LEGAL BASIS

The article deals with the theoretical and legal model of activity of higher educational institutions of Ukraine, its conceptual and legal foundations. Having analyzed the nature of a higher educational institution as the main constituent element of the system of higher education and the key subject of educational legal relations, it is proved that it is a legal entity of private or public law, which, on the grounds provided for by national legislation, attaches to public relations and is entrusted with administrative powers. It is noted that higher education institution as the main component of the general system of higher education and the key subject of educational legal relations can be defined as a special educational and scientific institution, whose activity is directed, in accordance with the legislation, to the conduct of educational activities at certain levels of higher education, the implementation of scientific, scientific -technical, innovative and methodical activities, ensuring the organization of the educational process and the acquisition of higher education.

Key words: higher education; institution of higher education; institute; academy; university; The Law of Ukraine “On Higher Education”, the system of higher educational institutions of Ukraine.

Актуальність дослідження проблеми. Вищий навчальний заклад України – це цілісний комплекс кардинальних змін, які відповідають постіндустріальному середовищу, тому закритість і

консервативність вищої освіти і університетської науки зокрема, уже не відповідають вимогам часу. Враховуючи це, вища освіта повинна не лише продукувати певні ідеї, розвивати ті чи інші тенденції у науці, але передусім, сприяти поступовому суспільному розвитку, повною мірою забезпечувати запити і потреби сучасної людини, вкрай необхідні в сучасних умовах.

Осучаснення вищого навчального закладу є не лише простою передачею накопиченого в минулому обсягу знань, але й його адаптація до потреб сучасної людини XXI ст., до потреб ринку з метою виконання назрілих соціально-економічних або суспільно-політичних перетворень. Власне, вища освіта й дасть змогу реалізувати особисті здібності майбутнього здобувача вищої освіти. Важливе місце у розвитку вищого навчального закладу в Україні посідає підвищення якості вищої освіти через реалізацію принципів універсального підходу до розвитку вищої освіти. Це вкрай потрібно, оскільки універсальність повинна відповідати адекватній підготовці до всіх етапів життєвого шляху вищої освіти; використання різних форм професійної підготовки як сукупності організаційної структури, відповідальності, процедур, процесів і ресурсів, необхідних для управління якістю вищої освіти. Це підвищить ефективність діяльності за соціальними статусами й роллю в соціально-економічній ієрархії задля адаптації людини до ринкових умов праці, підвищити їхню академічну й професійну мобільність, зорієнтувати на продуктивну професійну діяльність у певних сферах; диверсифікація структури та обсягів підготовки, навчальних планів і програм.

Аналіз дослідження проблеми. Ґрунтовне дослідження різних аспектів регулювання діяльності вищих навчальних закладів міститься у працях В. П. Андрущенко, В. Б. Авер'янова, А. М. Алексюка, В. І. Бондаря, В. Ю. Бикова, Б. А. Гаєвського, І. А. Зязюна, Л. М. Карамушки, В. М. Князева, К. В. Корсака, С. В. Крисюка, В. І. Лугового, В. К. Майбороди, В. І. Маслова, А. О. Монаєнка, П. І. Надолішнього, Н. Р. Нижник, В. М. Огаренка, С. В. Петкова, В. П. Петкова, В. С. Пікельної, Н. Г. Протасової, А. І. Сироти, В. А. Скуратівського, В. І. Токаревої, В. І. Шиловой та інших учених.

Аналіз монографічних і періодичних джерел інформації з означеної проблематики показав, що загалом питання вдосконалення правового регулювання діяльності вищих навчальних закладів в умовах модернізації освіти недостатньо висвітлені. За всієї важливості проведених досліджень сьогодні в наукових колах немає чітко окресленого підходу до визначення наукових засад і напрямів діяльності вищих навчальних закладів, що зумовило нас до цієї наукової розвідки.

Мета статті – дослідити теоретико-правову модель діяльності вищих навчальних закладів України, визначити її концептуальні та юридичні основи.

Виклад основного матеріалу. Зклад вищої освіти (раніше, до прийняття Закону України “Про освіту” [1], застосовувався термін “вищий навчальний заклад”, а також вживалося скорочення – ВНЗ, виш, вуз – окремий вид установи, яка є юридичною особою приватного або публічного права, діє згідно з виданою ліцензією на провадження освітньої діяльності на певних рівнях вищої освіти, проводить наукову, науково-технічну, інноваційну та/або методичну діяльність, забезпечує організацію освітнього процесу і здобуття особами вищої освіти, післядипломної освіти з урахуванням їхніх покликань, інтересів і здібностей [2].

Вищий навчальний заклад відповідно до Закону України “Про вищу освіту” – це заклад, що діє відповідно до чинного законодавства України; реалізує відповідно до наданої ліцензії освітньо-професійні програми вищої освіти за певними освітніми та освітньо-кваліфікаційними рівнями; забезпечує навчання, виховання та професійну підготовку осіб відповідно до нормативних вимог у галузі вищої освіти; провадить наукову та науково-технічну діяльність.

Основними завданнями закладу вищої освіти є: провадження на високому рівні освітньої діяльності, яка забезпечує здобуття особами вищої освіти відповідного ступеня за обраними ними спеціальностями; для університетів, академій, інститутів – провадження наукової діяльності через проведення наукових досліджень і забезпечення творчої діяльності учасників освітнього процесу, підготовки наукових кадрів вищої кваліфікації та використання отриманих результатів в освітньому

процесі; участь у забезпеченні суспільного та економічного розвитку держави через формування людського капіталу; формування особистості шляхом патріотичного, правового, екологічного виховання, утвердження в учасників освітнього процесу моральних цінностей, соціальної активності, громадянської позиції та відповідальності, здорового способу життя, вміння вільно мислити та самоорганізовуватися в сучасних умовах; забезпечення органічного поєднання в освітньому процесі освітньої, наукової та інноваційної діяльності; створення необхідних умов для реалізації учасниками освітнього процесу їхніх здібностей і талантів; збереження та примноження моральних, культурних, наукових цінностей і досягнень суспільства; поширення знань серед населення, підвищення освітнього і культурного рівня громадян; налагодження міжнародних зв'язків та провадження міжнародної діяльності в галузі освіти, науки, спорту, мистецтва і культури; вивчення попиту на окремі спеціальності на ринку праці та сприяння працевлаштуванню випускників [2].

У системі вищих навчальних закладів України, за формою власності, можна виділити такі чотири основних типи: вищий навчальний заклад державної форми власності – вищий навчальний заклад, заснований державою, що фінансується з державного бюджету і підпорядковується відповідному центральному органу виконавчої влади; вищий навчальний заклад, що перебуває у власності АРК – вищий навчальний заклад, заснований органами влади АРК, що фінансується з бюджету АРК і підпорядкований органам влади АРК вищий навчальний заклад комунальної форми власності – вищий навчальний заклад, заснований місцевими органами влади, що фінансується з місцевого бюджету і підпорядкований місцевим органам влади; вищий навчальний заклад приватної форми власності – вищий навчальний заклад, заснований на приватній власності і підпорядкований власнику чи власникам [3].

Доречно зауважити, що ст. 27 “Правовий статус вищого навчального закладу” Закону України “Про вищу освіту” в редакції від 1 липня 2014 р. звучить так: 1) вищий навчальний заклад утворюється у формі державної, комунальної, приватної установи і працює на засадах неприбутковості; 2) юридична особа (крім наукової установи) набуває статусу вищого навчального закладу з моменту отримання ліцензії на провадження освітньої діяльності; 3) вищий навчальний заклад може бути засновником (співзасновником) інших юридичних осіб, які провадять свою діяльність відповідно до напрямів навчально-науково-виробничої, інноваційної діяльності вищого навчального закладу та/або забезпечують виконання його статутних завдань; 4) вищі навчальні заклади державної, комунальної та приватної форми власності мають рівні права у провадженні освітньої, наукової та інших видів діяльності; 5) вищі навчальні заклади можуть провадити освітню діяльність спільно з іноземними навчальними закладами за узгодженими освітніми програмами; б) вищі навчальні заклади можуть утворювати навчальні, навчально-наукові та навчально-науково-виробничі комплекси, наукові парки та входити до складу консорціуму. Всі учасники комплексу, консорціуму зберігають статус юридичної особи і фінансову самостійність [2].

Згідно із Законом України “Про вищу освіту” 2002 р. визначено, відповідно до рівнів акредитації, шість основних типів вищих навчальних закладів: університет – багатопрофільний вищий навчальний заклад четвертого рівня акредитації, який провадить освітню діяльність, пов'язану зі здобуттям певної вищої освіти та кваліфікації широкого спектра природничих, гуманітарних, технічних, економічних та інших напрямів науки, техніки, культури і мистецтв, проводить фундаментальні та прикладні наукові дослідження, є провідним науково-методичним центром, має розвинуту інфраструктуру навчальних, наукових і науково-виробничих підрозділів, відповідний рівень кадрового і матеріально-технічного забезпечення, сприяє поширенню наукових знань та здійснює культурно-просвітницьку діяльність. Можуть створюватися класичні та профільні (технічні, технологічні, економічні, педагогічні, медичні, аграрні, мистецькі, культурологічні тощо) університети;

– академія – вищий навчальний заклад четвертого рівня акредитації, який провадить освітню діяльність, пов'язану із здобуттям певної вищої освіти та кваліфікації у певній галузі науки, виробництва, освіти, культури і мистецтва, проводить фундаментальні та прикладні наукові дослідження, є провідним науково-методичним центром у сфері своєї діяльності і має відповідний рівень кадрового та матеріально-технічного забезпечення;

– інститут – вищий навчальний заклад третього або четвертого рівня акредитації або структурний підрозділ університету, академії, який провадить освітню діяльність, пов’язану із здобуттям певної вищої освіти та кваліфікації у певній галузі науки, виробництва, освіти, культури і мистецтва, проводить наукову, науково-методичну та науково-виробничу діяльність і має відповідний рівень кадрового та матеріально-технічного забезпечення;

– консерваторія (музична академія) – вищий навчальний заклад третього або четвертого рівня акредитації, який провадить освітню діяльність, пов’язану із здобуттям певної вищої освіти та кваліфікації у галузі культури і мистецтва – музичних виконавців, композиторів, музикознавців, викладачів музичних дисциплін, проводить наукові дослідження, є провідним центром у сфері своєї діяльності і має відповідний рівень кадрового та матеріально-технічного забезпечення;

– коледж – вищий навчальний заклад другого рівня акредитації або структурний підрозділ вищого навчального закладу третього або четвертого рівня акредитації, який провадить освітню діяльність, пов’язану із здобуттям певної вищої освіти та кваліфікації у споріднених напрямках підготовки (якщо є структурним підрозділом вищого навчального закладу третього або четвертого рівня акредитації або входить до навчального чи навчально-науково-виробничого комплексу) або за кількома спорідненими спеціальностями і має відповідний рівень кадрового та матеріально-технічного забезпечення;

– технікум (училище) – вищий навчальний заклад першого рівня акредитації або структурний підрозділ вищого навчального закладу третього або четвертого рівня акредитації, який провадить освітню діяльність, пов’язану із здобуттям певної вищої освіти та кваліфікації за кількома спорідненими спеціальностями, і має відповідний рівень кадрового та матеріально-технічного забезпечення [3].

Закон України “Про вищу освіту” від 5 вересня 2017 р. (№ 2145-VIII) виділяє основні три типи вищих навчальних закладів:

– університет – багатогалузевий (класичний, технічний) або галузевий (профільний, технологічний, педагогічний, фізичного виховання і спорту, гуманітарний, богословський/теологічний, медичний, економічний, юридичний, фармацевтичний, аграрний, мистецький, культурологічний тощо) заклад вищої освіти, що провадить інноваційну освітню діяльність за різними ступенями вищої освіти (зокрема доктора філософії), проводить фундаментальні та/або прикладні наукові дослідження, є провідним науковим і методичним центром, має розвинуту інфраструктуру навчальних, наукових і науково-виробничих підрозділів, сприяє поширенню наукових знань та провадить культурно-просвітницьку діяльність;

– академія, інститут – галузевий (профільний, технологічний, технічний, педагогічний, богословський/теологічний, медичний, економічний, юридичний, фармацевтичний, аграрний, мистецький, культурологічний тощо) заклад вищої освіти, що провадить інноваційну освітню діяльність, пов’язану з наданням вищої освіти на першому і другому рівнях за однією чи кількома галузями знань, може здійснювати підготовку на третьому і вищому науковому рівнях вищої освіти за певними спеціальностями, проводить фундаментальні та/або прикладні наукові дослідження, є провідним науковим і методичним центром, має розвинуту інфраструктуру навчальних, наукових і науково-виробничих підрозділів, сприяє поширенню наукових знань та провадить культурно-просвітницьку діяльність;

– коледж – галузевий заклад вищої освіти або структурний підрозділ університету, академії чи інституту, що провадить освітню діяльність, пов’язану із здобуттям ступенів молодшого бакалавра та/або бакалавра, проводить прикладні наукові дослідження. Коледж також має право здійснювати підготовку фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня молодшого спеціаліста [4].

Законом України “Про вищу освіту” від 5 вересня 2017 р. (№ 2145-VIII) визначено, що вищі навчальні заклади I–II рівнів акредитації готують фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня молодшого спеціаліста до 2020 р. Останній прийом на здобуття вищої освіти за освітньо-кваліфікаційним рівнем молодшого спеціаліста проводиться у 2019 р. [4].

На думку А. Горбачика, можна виділити декілька можливих типів університетів:

1) підприємницький університет. За способом планування діяльності та менеджменту такий університет є близьким до підприємства. Метаменеджменту – максимізація фінансового прибутку на всіх напрямках діяльності. На це спрямовані зусилля з відкриття власних освітницьких програм,

бізнес-шкіл, курсів підготовки та перепідготовки, програм навчання позауніверситетського рівня (близьких до технікумів та училищ). Активність у плані проведення прикладних досліджень із зовнішніми джерелами фінансування;

2) університет-“супермаркет”. Пропонує значну кількість модульних курсів, орієнтованих на ринок праці та на “середнього за здібностями” студента. Студент обирає модулі, керуючись власними потребами, уявленнями про майбутню кар’єру та порадами методистів (деякі курси можна вивчати лише на базі інших курсів). У переліку домінують ті курси, що “користуються попитом”. Такий університет найбільш гнучко може реагувати на зміни вимог до працівників на ринку праці [5, с. 18];

3) дистанційний університет. Цей тип є певним розвитком попереднього. Вибір курсів для навчання та програми навчання здійснюється також на основі побажань слухача та рекомендацій методистів. Орієнтація на професійну підготовку. Безпосередній контакт між викладачем та студентом відсутній або майже відсутній. Основою є використання сучасних інформаційних технологій;

4) дослідницький університет. Університети елітного навчання. Готують кадри для наукових установ та інших університетів. Програма підготовки повністю визначається викладачами. Студент має можливість вибирати курси для певної спеціалізації, але ця можливість досить обмежена. Розвинутим є сектор магістерської підготовки та аспірантура (або програми Ph. D.). Викладачі стимулюються до занять науковою роботою. Навчання орієнтовано не тільки на трансляцію наявних знань, але й на навчання інноваційним знанням та технологіям [5, с. 9].

Вкрай необхідними є провадження нових європейських освітніх стандартів, основна функція яких ґрунтується на виявленні здібних і творчих здобувачів вищої освіти. Надання освітніх послуг означає забезпечення якості на основі безперервного враховування вимог і очікувань споживачів та можливостей ринку праці, а також постійне поліпшення якості підготовки випускників, розроблення нових освітніх послуг. Системний підхід до менеджменту якості повинен спонукати вищі навчальні заклади аналізувати вимоги споживачів, визначати процеси, що сприяють одержанню продукції, прийнятної для споживачів, а також керувати цими процесами [6, с. 18–19].

З метою підвищення мотивації студентів до навчання, а професорсько-викладацького колективу – до викладацької та наукової діяльності доцільним на рівні окремих університетів є: проведення щорічного моніторингу якості освітньої діяльності закладів з використанням різноманітних методів (самооцінка, анкетування студентів та викладачів, рейтинги професорсько-викладацького складу за чіткими, зрозумілими і прозорими критеріями), що покладається на відповідні відділи та служби ВНЗ із забезпечення якості освіти; посилення вимог до якості наукових публікацій вчених із орієнтацією їх до друку у іноземних журналах та українських виданнях із незалежними реєр-review, із одночасним зниженням кількісних вимог до публікацій як з боку МОН України, так і університетів; проведення постійного аналізу прочитаних дисциплін з метою оцінки реакції студентів не лише на якість роботи викладача, але й доцільність/недоцільність того чи іншого предмету з метою оперативного коригування навчальних програм, що ініціюватиметься адміністрацією ВНЗ; зниження рівня бюрократизованості навчального процесу із виділенням більшого часу викладачам на наукову роботу, для чого потрібна активна позиція як МОН України, так і керівництва окремих університетів; сприяння вивченню іноземних мов викладачами ВНЗ, стимулювання їх до проведення лекційних та семінарських занять як українською, так й англійською мовами через преміювання, гранти та інші форми заохочення; підвищення оплати праці (через застосування системи премій та бонусів) кращим викладачам та вченим, що формують позитивний імідж університету (репутаційний капітал); стимулювання молодих вчених до участі у міжнародних як короткотермінових, так і довготермінових програмах для отримання в майбутньому зиску у вигляді запозичення кращих світових практик навчання, тренінгів, наукових розробок, а також міжкультурних комунікацій, чого часто не вистачає у вітчизняній освітній системі; здійснення оцінки рівня професійної майстерності викладачів під час укладання контрактів на основі чітких і зрозумілих критеріїв (зокрема, якість публікацій, а не їхня кількість, рівень володіння іноземними мовами, ступінь залучення у міжнародні програми, індекс

Хірша, науково-експертна діяльність, навчальна та викладацька активність, науковий ступінь та вчене звання) [7, с. 33].

Внутрішні проблеми відображають специфіку функціонування вищого навчального закладу, його потенційні можливості (або гальма) переходу на інноваційний шлях розвитку. Вони є багатогранними, часто породжені суб'єктивними чинниками. Основні з них, на думку Р. Захарчина, є такими:

1) потреба в ефективнішій реалізації можливостей кожного вищого навчального закладу долучитися до розвитку економічних процесів у регіонах. Зокрема, через глибокий моніторинг розвитку галузей економіки вищі навчальні заклади повинні сміливіше відкривати в межах чинних спеціальностей профільні економічні спеціалізації, що сприятиме формуванню якісного кадрового ресурсу відповідно до особливостей регіональної економіки;

2) уже давно назріла необхідність демократизувати навчальний процес, зокрема розширювати предметну компоненту варіативної частини навчальних планів, запроваджуючи в процес підготовки випускників ті дисципліни, які завдяки профільному змісту своїх навчальних програм будуть суспільно корисними та економічно доцільними в конкретному регіоні, відповідатимуть його економічній галузевій структурі й перспективам стратегічного розвитку;

3) належить посилити профільність усіх навчальних дисциплін, формувати основні професійні компетенції випускника на базі сучасних моделей фахівця, що мають прикладну спрямованість;

4) сьогодні гостро постає питання вдалого вибору вищими навчальними закладами нових напрямів підготовки, які дали б змогу гнучко реагувати на потреби ринку освітянських послуг, що стимулюватиме стабільний розвиток навчального закладу й мінімізуватиме фінансові ризики вкладення в це коштів.

Доцільність відкриття нових спеціальностей та нових напрямків діяльності вищого навчального закладу освіти повинна бути обґрунтованою й базуватись на методиках моніторингу попиту на певні види освітянських послуг у конкретному регіоні [8, с. 14].

Перспективи розвитку вищого навчального закладу на інноваційній основі залежать від тих реформ, які регулюють цю сферу діяльності, і, як це не прикро, – від політичного вектора. Специфічною особливістю процесу реформування освіти є те, що практично є неможливим поетапне його здійснення. Реформа повинна проходити системно за всіма напрямками й відображати всі аспекти діяльності вищої школи не тільки в теперішньому часі, але й на перспективу [8 с. 15]. Як справедливо стверджують дослідники і практики, "...не буде повноцінною реформа без належного нормативно-правового, законодавчого і фінансового забезпечення освітнього процесу. Адже сучасне нормативно-правове і законодавче забезпечення освіти, за умови проголошення державою всіх форм власності, немислиме без визнання рівності прав і можливостей державних і приватних навчальних закладів, їхньої самостійності. Своєю чергою, самостійність...закладів освіти – єдино можливий шлях до істинної, а не лише декларованої демократизації навчального процесу" [9, с. 41].

Інноваційний розвиток освіти спирається на напрямки розвитку освіти і на спеціально розроблені принципи: принцип випереджаючого розвитку освіти (як адекватна відповідь на запити, обумовлені напрямками соціально-економічного розвитку України (що означає мобільну переорієнтацію системи освіти на підготовку людини до життя в швидкозмінних умовах інтенсивного розвитку на запити суспільства і ринку праці); принцип проектування інноваційного розвитку (підходи до інновацій, що припускають розроблення та реалізацію вже сьогодні проектів, скерованих на перспективу (досягнення суспільної згоди, на основі якої влада, суспільство, бізнес, громадські організації і професійно-педагогічне співтовариство приймають на себе зобов'язання по сумісному просуванню в Україні інноваційних освітніх процесів; досягнута суспільна згода дасть змогу збудувати конструктивні взаємовигідні відносини всіх суб'єктів, що забезпечить необхідні зміни в такій складній соціально-економічній сфері життя регіону, як освіта); принцип безперервності освіти (безперервна освіта людини протягом всього його життя є чинником мобільності суспільства, його готовності до прогнозованих змін); принцип стратегічного

інвестування (головною конкурентною якістю людини стають його знання і компетенції, соціальна та професійна мобільність, уміння ініціювати або підтримувати інноваційні технології виробництва та управління, освітнє середовище, освітні установи та організації [10].

Н. Терентьєва визначила такі тенденції розвитку університетської освіти, на яких раніше не акцентувалося уваги саме як на тенденціях: трансграничності (розширення можливості доступу до освіти за рахунок відкритих освітніх ресурсів та дистанційного навчання й інформаційно-комунікаційних технологій; створення мегауніверситетів); політизації (державна підтримка наукової та інноваційної діяльності університетів, багатоаспектності третинної освіти, прогнозування змінних потреб освітньої сфери; політичні рішення щодо фінансування діяльності університетів, диверсифікація прибутків); інституціоналізації (визначення профілів, пріоритетів, місії, інструментарію тощо – створення потенціалу суспільної користі університетської освіти); зростання показників участі (збільшення контингенту студентів за рахунок розширення доступу до всіх рівнів вищої освіти, фінансової та освітньої підтримки представників бідних та маргінальних верств населення, розширення сектору недержавних освітніх послуг, орієнтованих на різні типи контингенту); передбачення потреб суспільства (збільшення уваги до природничої, технологічної, інженерної, математичної, соціальної та гуманітарної науки; відкритий доступ до наукової літератури та обмін результатами наукових досліджень, навчання підприємству, забезпечення професійно-технічної підготовки); еволюціонування викладання й навчання (підготовка фахівців з планування освіти та наукових досліджень, вирішення проблематики підготовки висококваліфікованих викладацьких (зокрема педагогічних) кадрів, вдосконалення методики викладання); консолідація (об'єднання університетів з метою вирішення спільних проблем та стратегічних завдань; співпраця між урядами, закладами, студентами, працівниками, працедавцями тощо); комерціалізація або комерціалізація і конкуренція (рух інтелектуального капіталу щодо створення взаємовигідного для всіх учасників ринкового продукту із об'єктів інтелектуальної власності з метою отримання прибутку); ноосферизації університетської освіти (формування критично-інноваційного потенціалу університету та нового мислення людини в умовах університетської освіти) та зростання соціальної відповідальності (реагування на соціальні, економічні, наукові та культурні аспекти; формування глобальних знань для вирішення глобальних проблем; розвиток критичного мислення та активної громадянської позиції; інформованість, відкритість та прозорість діяльності закладу в межах його автономії) [11, с. 26].

Висновки. Таким чином створення умов для ефективної діяльності вищих навчальних закладів потребує рішення двоєдиного завдання – подолання негативних тенденцій у вищій школі та здійснення їх реорганізації відповідно до сучасних світових вимог і тенденцій. Сучасний університет є основним інститутом, який задовольняє одну з п'яти фундаментальних, важливих для всіх потреб – потребу у передачі знань, соціалізації молоді, підготовці кадрів для держави. Тому саме держава повинна стати гарантом забезпечення прав і задоволення потреб у сфері освіти, взяти на себе функцію забезпечення відповідності освітньої діяльності запитам особи і суспільства. Зважаючи на останнє, підкреслимо, що одним з основних теоретичних підходів є визнання державного регулювання вищої освіти як однієї з головних функцій держави. Оскільки вищий навчальний заклад України має не лише продукувати певні ідеї, розвивати ті чи інші тенденції у науці, але передусім, сприяти поступовому суспільному розвитку, повною мірою забезпечувати запиту і потреби сучасної людини, вкрай необхідні для сьогодення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.

1. Закон України “Про освіту” від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 01.12.2017). 2. Закон України “Про вищу освіту” (від 1 липня 2014 року № 1556-VII, Редакція від 28.09.2017). URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 01.12.2017). 3. Закон України “Про вищу освіту” від 17.01.2002 № 2984-III (втратив чинність на підставі Закону України № 1556-VII від 01.07.2014). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2984-14> (дата звернення: 02.12.2017). 4. Закон України “Про вищу освіту” від 17.01.2002 № 2984-III (втратив чинність на підставі Закону України № 1556-VII від 01.07.2014). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2984-14> (дата звернення:

02.12.2017). 5. Горбачик А. П. *Особливості менеджменту вищої освіти в сучасних умовах // Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки. 2010. Випуск 11. С. 5–20.* 6. Ніколаєнко С. *Якість вищої освіти України – погляд у майбутнє // Світ фінансів. Випуск 3(8). Жовтень 2006. С. 7–22.* 7. Длугопольський О. *Розбудова внутрішньої системи забезпечення якості вищої освіти України у світлі орієнтирів європейського стандарту / Вища освіта в Україні: порядок денний для реформ / за заг. ред. Ніколаєва Є. Б. К.: Представництво Фонду Конрада Аденауера в Україні, 2017. С. 28–33.* 8. Захарчин Р. М. *Проблеми і перспективи розвитку вищої освіти на інноваційній основі // Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. 2011. Вип. 7. С. 13–15.* 9. Геєць В. *Соціогуманітарні складові перспектив переходу до соціально-орієнтованої економіки в Україні // Економіка України. 2000. № 2. С. 4–12.* 10. Сірий Є. В. *Інноваційний розвиток освіти в Україні: розгортання проблеми та засадницькі орієнтири. URL: www.socd.univ.kiev.ua/sites/default/files/library/.../aktprob.11.65.pdf (дата звернення 01.09.2017).* 11. Терент'єва Н. *Основні тенденції розвитку університетської освіти кінця першого десятиліття XXI століття: європейський вимір // Педагогіка і психологія. Науково-теоретичний та інформаційний вісник НАПН України / ред. кол. В. Г. Кремень (гол. ред.) та ін. 2012. № 3(76). С. 22–27.*

REFERENCES

1. **Zakon Ukrayiny “Pro osvitu” vid 05. 09. 2017 No. 2145-VIII.** [Law of Ukraine “On Education” of 05.09.2017 No. 2145-VIII.]. Available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>. 2. **Zakon Ukrayiny “Pro vyshchu osvitu” (vid 1 lyprya 2014 roku No. 1556-VII, Redaktsiya vid 28. 09. 2017).** [Law of Ukraine “On Higher Education” (from July 1, 2014 No. 1556-VII, Revision of 09/28/2017)]. Available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>. 3. **Zakon Ukrayiny “Pro vyshchu osvitu” vid 17. 01. 2002 No. 2984-III (vtratyv chynnist' na pidstavi Zakonu Ukrayiny No. 1556-VII vid 01. 07. 2014).** [The Law of Ukraine “On Higher Education” of 17.01.2002 No. 2984-III (expired on the basis of the Law of Ukraine No. 1556-VII of 01. 07. 2014)]. Available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2984-14>. 4. **Zakon Ukrayiny “Pro vyshchu osvitu” vid 17.01.2002 No. 2984-III (vtratyv chynnist' na pidstavi Zakonu Ukrayiny No. 1556-VII vid 01.07.2014).** [Law of Ukraine “On Higher Education” dated January 17, 2002 No. 2984-III (invalidated on the basis of the Law of Ukraine No. 1556-VII of 01.07.2014)]. Available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2984-14>. 5. Horbachyk A. P. **Osoblyvosti menezhmentu vyshchoyi osvity v suchasnykh umovakh** [Features of management of higher education in modern conditions.]. Aktual'ni problemy sotsiologiyi, psykholohiyi, pedahohiky. 2010. Vol. 11. pp. 5–20. 6. Nikolayenko S. **Yakist' vyshchoyi osvity Ukrayiny – pohlyad u maybutnye** [The quality of higher education in Ukraine is a look into the future]. Svit finansiv. Vol. 3(8). Zhovten' 2006. pp. 7–22. 7. Dluhopol's'kyu O. **Rozbudova vnutrishn'oyi systemy zabezpechennya yakosti vyshchoyi osvity Ukrayiny u svitli oriyentyriv yevropeys'koho standartu** [Development of an internal quality assurance system for higher education in Ukraine in light of European standards.]. Vyscha osvita v Ukrayini: poryadok dennyy dlya reform. za zah. red. Nikolayeva Ye. B. Kyiv: Predstavnytstvo Fondu Konrada Adenauera v Ukrayini, 2017. pp. 28–33. 8. Zakharchyn R. M. **Problemy i perspektyvy rozvytku vyshchoyi osvity na innovatsiyniy osnovi** [Problems and prospects for the development of higher education on an innovative basis.]. Naukovi zapysky L'vivs'koho universytetu biznesu ta prava. 2011. Vol. 7. pp. 13–15. 9. Heyets' V. **Sotsiohumanitarni skladovi perspektyv perekhodu do sotsial'no-oriyentovanoyi ekonomiky v Ukrayini** [Socio-humanitarian components of the prospects of transition to a socially oriented economy in Ukraine]. Ekonomika Ukrayiny. 2000. No. 2. pp. 4–12. 10. Siryi Ye. V. **Innovatsiynyy rozvytok osvity v Ukrayini: rozhortannya problemy ta zasadnyts'ki oriyentiry.** [Innovative development of education in Ukraine: deployment of the problem and orientational guidelines.]. Available at: www.socd.univ.kiev.ua/sites/default/files/library/.../aktprob.11.65.pdf 11. Terent'yeva N. **Osnovni tendentsiyi rozvytku universytet-s'koyi osvity kintsya pershoho desyatylyttya KhKhI stolittya: yevropeys'kyy vymir** [The main tendencies of university education development at the end of the first decade of the XXI century: the European dimension]. Pedahohika i psykholohiya. Naukovo-teoretychnyy ta informatsiynyy visnyk NAPN Ukrayiny. red. kol. V. H. Kremen' (hol. red.) ta in. 2012. No. 3(76). pp. 22–27.

Дата надходження: 17.01.2018 р.